

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ  
ΤΜΗΜΑ ΕΙΚΑΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΩΝ  
ΤΕΧΝΩΝ**



**1<sup>ο</sup> Εργαστήριο Ζωγραφικής  
Γιάννης Ζιώγας  
Επίκουρος Καθηγητής  
© Γιάννης Ζιώγας**



**ΘΟΔΩΡΟΣ**

**ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΣ**



*Ο λόγος του ταξιδιού είναι  
παράλογος, μοιάζει με πρόσχημα.*

**Το Βλέμμα του Οδυσσέα**



Η φύση, οι διαδικασίες της ιστορίας, η τέχνη, αλλά και η προσέγγιση των ιδιαίτερων κοινωνικών χαρακτηριστικών που καθορίζουν τον τόπο μας υπήρξε συχνά αντικείμενο μιας μη-πρακτικής στο καλλιτεχνικό γίγνεσθαι. Υπάρχει ένας πίνακας του Νικόλαου Γύζη, τα *Μέγαρα* που αποτελεί το πιο σημαντικό παράδειγμα στην ελληνική τέχνη που αποτυπώνει το διχασμό όταν αποτυπώνεται η πραγματικότητα. Στον πίνακα αυτό ο ζωγράφος, στη μοναδική του περιοδεία στην ελληνική φύση το 1872 καταγράφει ένα, εκ πρώτης όψεως συνηθισμένο τοπίο· κάποια χωριατόσπιτα της εποχής σε ένα λασπωμένο δρόμο. Το θέμα ωστόσο της εικόνας είναι ένας διχασμός. Υπάρχει ένας μια διαφορά ανάμεσα στην δεξιά πλευρά που σχηματίζεται από το φως της παρατήρησης και στην αριστερή που σχηματίζεται από την μανιέρα της Σχολής του Μονάχου. Η διάσταση των δύο περιοχών είναι έντονη. Σχηματοποιείται στην ίδια επιφάνεια από τον καλλιτέχνη το δράμα μιας οπτικής που ορισμένες φορές έχει επιλέξει να είναι τυφλή έναντι της πραγματικότητας.





*....τα σύνορα, το ποτάμι, η σιωπή.*

*(Το Μετέωρο Βήμα του Πελαργού)*







# Το Ταξίδι



Αμήχανος και ταυτόχρονα ανικανοποίητος ο άνθρωπος του Αγγελόπουλου πορεύεται σε μια διαρκή διαδικασία αυτογνωσίας. Επιλέγει να ταξιδέψει, ή ίσως να αναχωρήσει:

*Ο λόγος του ταξιδιού είναι παράλογος, μοιάζει με πρόσχημα.*

Ποιος αλήθεια μπορεί να είναι ο λόγος ενός ταξιδιού; Το ανεκπλήρωτο; Η ανάγκη; Η προβολή; Το πρόσχημα; Δεν είναι πάντως κάτι έξω από τον ταξιδευτή.









Όταν αναφερόμαστε στην πραγματικότητα αναφερόμαστε στο πολύπλοκο εκείνο πλέγμα που συνδυάζει τις σχέσεις των ανθρώπων, τις μνήμες, την θέση του καλλιτέχνη στο τοπίο, τη γλώσσα, την πολιτική, τον τρόπο που βιώνει ο καθένας μας την προσωπική του διαδρομή μέσα στο χρόνο της ζωής. Οι ταινίες του Αγγελόπουλου αποτελούν κομβικό σημείο για ένα πολιτιστικό momentum, ένα momentum στοχασμού, που διερευνά το χώρο γύρω του. Το νήμα της χρονικής εξέλιξης καταργείται κι εκείνο που σχηματοποιείται είναι θραύσματα, σχεδόν κραυγές, εμπειριών.







Ο χρόνος











Στο έργο του Αγγελόπουλου οι εικόνες, επιτέλους, δεν είναι τυφλές. Το τοπίο έχει φωτιστεί ολόκληρο. Οι εικόνες του ξεδιπλώνουν αβίαστα την πραγματικότητα, όπως ο ίδιος την ερμηνεύει, μέσα από μια προσέγγιση που είναι σίγουρα ποιητική, ωστόσο έχει ουσιαστική επίγνωση του χώρου που μας περιβάλλει και προκύπτει από μια σαφή πολιτική άποψη για τα πράγματα. Η πολιτική ιστορία, το τοπίο, η ιστορική μνήμη, οι εικόνες της καταστροφής, οι διαδρομές της προσφυγιάς, τα κοινωνικά αιτήματα, όλα αυτά σχηματίζουν ένα έργο που έχει εγγραφεί με δύναμη στο παγκόσμιο κόσμο των εικόνων. Μέσα στο σύγχρονο ασαφές κοσμοπολίτικο κλίμα οι ταινίες του είναι δοκίμια που ανιχνεύουν τον τρόπο που βιώνονται οι πιο κρίσιμες εκδοχές της χαοτικής πραγματικότητας μέσα στην οποία καλούμαστε να ζήσουμε.





Ο άνθρωπος ως ένας αέναος στοχαστής βυθίζεται και πορεύεται ταυτόχρονα σε ένα πολυπρισματικό κόσμο εικόνων, μέσα σε ένα σινιάκι αντίστοιχο με εκείνο της Φλώρινας που πέφτει γρήγορα και καλύπτει την πεδιάδα της Πελαγονίας εξομοιώνοντας τόπους και εξουδετερώνοντας την προοπτική.



*Με την ομίχλη η πόλη γίνεται  
φυσιολογική.*

*(Το Βλέμμα του Οδυσσέα)*









Αγαπημένο σκηνικό του Αγγελόπουλου η Φλώρινα αποτελεί τον τόπο-σύνορο όπου οι ανάγκες συναντούν τα πάθη των ανθρώπων. Είναι εκεί που μπροστά στο ολόφωτο Ξενοδοχείο Αντιγόνη ο Αλέξανδρος και η Βούλα θα συναντήσουν μια νύφη που τρέχει και αμέσως μετά το ετοιμοθάνατο άλογο των επιθυμιών τους, το θάνατο. Στο Διεθνές Κούρδοι μετανάστες θα συμπλακούν και θα σφαχτούν για μια κάποια προδοσία, μιας κάποιας πατρίδας. Στο Σακουλέβα ο Μαστρογιάννι πουλά τις πατάτες του και κρύβεται ενσωματωμένος σε μια διαδικασία διαρκούς μετανάστευσης. Στην Αγορά ο φανατισμός θα αντιπαρατεθεί με το διαφορετικό. Ακόμα κι όταν ο Καϊτέλ αναφωνεί:

*Φλώρινα, Πως άλλαξε!*

Γνωρίζει ότι η Φλώρινα δεν θα αλλάξει ποτέ, είναι μια διαρκώς επανερχόμενη πραγματικότητα, εκείνο που έχει αλλάξει είναι οι προβολές οι δικές του, οι διαδρομές οι δικές του.













*Φλώρινα, Πως άλλαξε!*

(Το Βλέμμα του Οδυσσέα)







Εκεί μέσα στο σινιάκι οι άνθρωποι υπάρχουν για να πορεύονται διαρκώς και να αναζητούν τι; Ποιους; Πότε; Διασταυρώνονται με πρόσφυγες, χωροφύλακες, αντάρτες, Μεγαλεξάνδρους, θιάσους, πρώην και νυν εχθρούς, στρατιώτες, στολές, κυνηγούς, μελισσοκόμους, και λάβαρα, πολλά λάβαρα και αγάλματα χαμένων ουτοπιών ή σημαίες εθνικιστικών εμμονών. Γίνονται πρόσφυγες, μετανάστες, περιφερόμενα μέλη θιάσων και κομπανιών, ταξιδευτές, ερευνητές και βυθίζονται στην ομίχλη αναζητώντας αγαπημένα πρόσωπα, αρχεία, ιδεολογίες, εργασία, νεκρούς συντρόφους. Κυρίως όμως γίνονται συλλέκτες χαμένων βλεμμάτων που τα αναζητούν κρυμμένα μέσα στα πέπλα της ομίχλης. Ακόμα όμως και μέσα σε αυτή την ομίχλη δεν θα μπορέσουν να κρυφτούν από τη φρίκη και το μακελειό. Σφαγές θα γίνουν και στο Σαράγιεβο της ομίχλης.





















Τα σύνορα





*Πόσα σύνορα πρέπει να περάσουμε  
για να φτάσουμε σπίτι μας;*

**Το Βλέμμα του Οδυσσέα**





*Αν κάνω ένα βήμα είμαι αλλού*

*(Το μετέωρο βήμα του πελαργού)*













Οι ημερομηνίες εμφανίζονται με καταγιγιστικό τρόπο ξανά και ξανά στο έργο του Αγγελόπουλου, σημαντικές μαζί κι ασήμαντες, τελείες και παύσεις, παύσεις στην πορεία κάποιας ζωής.

*1948. 31 Μαρτίου 1945. Κυριακή, 16 Νοεμβρίου 1952. Οκτώβριος 1917. Δεκέμβριος 1944. Φθινόπωρο 39. 3η Δεκεμβρίου 1944. 30 Οκτωβρίου 1940. Ευτυχισμένο το 1948!*

Αυτές και τόσες άλλες ημερομηνίες διατρέχουν το έργο του μετασχηματίζοντας τη ροή των εικόνων σε βιωμένη προβολή. Μαζί με τις ημερομηνίες έρχονται να προστεθούν και οι ήχοι: κρότοι, πυροβολισμοί, βήματα, κραυγές. Ήχοι που διακόπτουν απότομα την βεβαιότητα μιας ευτυχισμένης ανάπαυλας.









Οι ετεροπροσδιορισμοί για τον άνθρωπο του Αγγελόπουλου δεν υπάρχουν. Τα σύνορα υπάρχουν για να διαβαίνονται, ουσιαστικά δηλαδή δεν υπάρχουν. Ποια τάχα είναι η σχέση μας με την ιστορία, με το χρόνο, με τη φθορά των ιδεών, με την ανάγκη για να προσδιορίσουμε και εμείς τα όσα είναι κρίσιμα; Ποια είναι η σχέση μας με τη βία που επιβάλλει η εξουσία της Ιστορίας στις ζωές μας; Τι ζητάμε μέσα σε μια ρευστή άβυσσο εξελίξεων; Που βρίσκονται οι άλλοι;



**Εμείς;**





**Οι άλλοι;**







Εμείς και οι άλλοι











Οι συναντήσεις











Εγώ ήρθα από τη θάλασσα, από την  
Ιωνία, εσείς από πού ήρθατε;

(Ο Θίασος)



**Πόσο κάνει η σφαίρα; Πόσο το αίμα;**

**(Το λιβάδι που δακρύζει)**

Μέσα σε αυτό το περιβάλλον ο άνθρωπος του Αγγελόπουλου αναχωρεί και επιλέγει να θέσει τον εαυτό του στα σύνορα. Το σύνορο σχηματίζει τα όρια των επιθυμιών των ηρώων του. Τα σύνορα υπάρχουν για να χωρίζουν, ταυτόχρονα όμως και για να προκαλούν επιθυμίες. Έτσι η αναζήτηση ενός αρχείου που βρίσκεται πέρα από τα σύνορα, δεν είναι παρά η αναζήτηση μιας κάποιας αλήθειας. Η Γερμανία είναι ο τόπος ενός ανύπαρκτου πατέρα, τα Βαλκάνια ολόκληρα ο χώρος όπου διαχέεται ένα κατεστραμμένο κινηματογραφικό αρχείο, η Αλβανία ο χώρος όπου εδράζεται ο άλλος...και τόσοι άλλοι τόποι, τόσοι ο τόποι.

*Πόσα σύνορα πρέπει να περάσουμε για να φτάσουμε σπίτι μας;*

Δεν υπάρχει απάντηση σε ένα τέτοιο ερώτημα ίσως εκτός από την Κλωθώ των αδελφών Μανάκη που γνέθει σχηματίζοντας τα νήματα εκείνα που θα απλωθούν πέρα από τα σύνορα της ιστορίας, πέρα από τις επιθυμίες των ανθρώπων, πέρα από τις ήττες και τις προβολές.

**...συλλέκτες χαμένων βλεμμάτων**

**(Το βλέμμα του Οδυσσέα)**



**Τα χαμένα βλέμματα**





















**Φοβόμουν ότι είχα μπει μέσα στη  
σιωπή σου.**

**(Μια Αιωνιότητα, μια Μέρα)**







**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ**  
**ΤΜΗΜΑ ΕΙΚΑΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΩΝ**  
**ΤΕΧΝΩΝ**



**1<sup>ο</sup> Εργαστήριο Ζωγραφικής**  
**Γιάννης Ζιώγας**  
**Επίκουρος Καθηγητής**  
**© Γιάννης Ζιώγας**